

## NABI JALOLIDDIN HIKOYALARIDA SYUJET VA BADIYYAT

*Surxondaryo viloyati Denov tumani*

*50-umumiy o'rta ta'lim maktabi*

*ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

**Tog'aeva Maysara Erkinovna**

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada Nabi Jaloliddinning "Ota" hikoyasidagi syujet va badiyyatning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinadi. Hikoyaning hayotiyligi, samimiyligi, unda jamiyatdagi dolzarb muammolarning ko'tarilishi, shuningdek, tilning soddaligi, tasviriy mahorat va psixologik tahlil kabi badiiy vositalarning qo'llanilishi ko'rib chiqiladi. Maqola adabiyotshunoslar, o'qituvchilar, talabalar va o'zbek adabiyotiga qiziquvchi barcha kitobxonlar uchun mo'ljallangan.

**Kalit so'z:** hikoyasi, syujet, badiyyat, hayotiylik samimiylilik, tasviriy mahorat, hikoya, syujet, badiyyat, hayotiylik, samimiylilik, tasviriy vositalar, psixologizm

**Abstract:** This article analyzes the specific features of the plot and artistic style in the story "Ota" by Nabi Jaloliddin. The vitality, sincerity of the story, the raising of urgent problems in society in it, as well as the use of such artistic means as simplicity of language, figurative skill and psychological analysis are considered. The article is intended for literary critics, teachers, students and all readers interested in Uzbek literature.

**Keywords:** story, plot, artistic style, vitality sincerity, figurative skill, story, plot, artistic style, vitality, sincerity, figurative means, psychologism

### Kirish

Nabi Jaloliddin o'zbek adabiyotida o'ziga xos ovozga ega bo'lgan yozuvchilardan biridir. Uning hikoyalari hayotiy, samimiy va o'quvchini o'ylantirishga qodir. Yozuvchi hikoyalarida syujet va badiyyat uyg'unligi alohida ajralib turadi. Nabi Jaloliddinning "Ota" hikoyasi - keksalik, oilaviy munosabatlar va hayotning qadrlari haqida o'ylashga undovchi qisqa, ammo ta'sirli asardir. Nabi Jaloliddin hikoyalarining syujeti, asosan, oddiy odamlarning hayotidan olingan. Yozuvchi o'z qahramonlarining kundalik tashvishlari, quvonchlari va qayg'ularini tasvirlash orqali o'quvchini hayot haqida o'ylashga undaydi.

Yozuvchi o'z hikoyalarida real hayotiy vaziyatlarni tasvirlashga intiladi. Uning qahramonlari bizning ko'chalarimizda, mahallalarimizda uchratishimiz mumkin bo'lgan oddiy odamlardir. Nabi Jaloliddin o'z hikoyalarida qahramonlarining ichki dunyosini samimiy tarzda ochib beradi. O'quvchi ularning his-tuyg'ulariga sherik bo'ladi, ularning quvonchidan quvonadi, qayg'usidan qayg'uradi. Yozuvchi o'z hikoyalarida jamiyatdagi dolzarb muammolarni ko'taradi. U adolatsizlik, befarqlik, ma'naviy qashshoqlik kabi illatlarni fosh etadi va o'quvchini bu muammolar haqida o'ylashga undaydi. Nabi Jaloliddin hikoyalarining syujeti ko'pincha sodda va ixcham bo'ladi. Yozuvchi ortiqcha tafsilotlardan qochadi, asosiy voqeaga e'tiborni qaratadi. Bu esa o'quvchining diqqatini chalg'itmay, asarning g'oyaviy-badiiy mohiyatini to'liq anglashga yordam beradi.

Hikoya cholning ko'prik ustida o'tirib o'tmishni eslashi, tabiatga nazar solishi va fikrlashi bilan boshlanadi. Bu qism o'quvchini voqealarga tayyorlaydi, cholning xarakteri bilan tanishtiradi va asarning umumiy ohangini belgilaydi. Cholning uyiga qaytishi, kampiridan o'g'li Hamidilloning xotinini urgani haqidagi xabarni eshitishi. Bu qismda oiladagi muammo oydinlashadi va voqealarning rivojlanishiga turtki beradi. Cholning kelinining uyiga borishga qaror qilishi. Bu qismda cholning adolatni tiklashga, oilani saqlab qolishga bo'lgan qat'iyati namoyon bo'ladi. Hikoyaning yakuniy qismi ochiq qoladi. Chol kelinining uyiga boradimi, muammoni qanday hal qiladi - bu o'quvchining tasavvuriga havola etiladi. Hikoya otaning o'g'illariga qilgan nasihatlarini, ularni oilaga suyangani holda yashashga chaqirishi bilan yakunlanadi. Bu qism asarning g'oyaviy mohiyatini umumlashtiradi va o'quvchiga xulosa chiqarishga yordam beradi. Kompozitsiyaning ixchamligi va mantiqiyliqi, voqealarning ketma-ket rivojlanishi va har bir qismning o'z vazifasini bajarishi asarning ta'sirchanligini oshiradi. Yozuvchi syujetni sodda, ammo o'quvchini o'ylantirishga qodir bo'lgan tarzda quradi.

Nabi Jaloliddin o'z hikoyalarida badiiy tasvir vositalaridan mohirona foydalanadi. Uning asarlarida o'xshatish, istiora, jonlantirish, mubolag'a, kinoya kabi san'atlar keng qo'llaniladi. Bu san'atlar hikoyalarga go'zallik, ta'sirchanlik va ma'no teranligini baxsh etadi. Nabi Jaloliddinning tili sodda, ravon va xalqchil. Yozuvchi o'z hikoyalarida mahalliy shevalardan, maqol va matallardan, xalq iboralaridan unumli foydalanadi. Bu esa asarlarga milliy ruh va o'ziga xos joziba beradi. Nabi Jaloliddin o'z hikoyalarida tabiat

manzaralarini, odamlarning tashqi qiyofasini va turmush tarzini yorqin tasvirlaydi. Uning tasvirlari o'quvchining ko'z o'ngida jonli manzara yaratadi va asar voqealariga yaqinlashtiradi. Nabi Jaloliddin o'z hikoyalarida qahramonlarining ichki dunyosini, ruhiy holatini chuqur tahlil qiladi. U ularning o'y-xayollari, his-tuyg'ulari va kechinmalarini tasvirlash orqali o'quvchini inson tabiatining murakkabligi haqida o'ylashga undaydi.

Nabi Jaloliddin hikoyalarida syujet va badiiyat bir-biri bilan uzviy bog'langan. Hayotiy syujet yozuvchining badiiy mahorati orqali yanada ta'sirchan, yorqin va obrazli tarzda ifodalanadi. Badiiy tasvir vositalari esa syujetga chuqurlik, ma'no teranligi va estetik go'zallik baxsh etadi. Bu uyg'unlik shoiraning hikoyalariga o'ziga xos joziba va kuch beradi. Nabi Jaloliddin o'zbek adabiyotining iste'dodli vakillaridan biri bo'lib, uning hikoyalari syujet va badiiyatning uyg'unligi bilan ajralib turadi. Shoiraning hikoyalarida hayotiy syujetlar badiiy tasvir vositalari orqali yanada ta'sirchan, yorqin va obrazli tarzda ifodalanadi. Badiiy san'atlar esa syujetga chuqurlik, ma'no teranligi va estetik go'zallik baxsh etadi. Nabi Jaloliddin hikoyalari o'zbek adabiyotining bebaho xazinasidir. Oilada mehr-oqibat, o'zaro hurmat va tushunish muhimligi. Keksalarning hayotiy tajribasiga hurmat bilan qarash zarurlig. Oila muammolarini hal qilishda adolat va hikmatga tayanmog'i

Hikoya ko'prik ustida o'tirib, bolaligini eslagan chol bilan boshlanadi. U daryoga tikilib, hayotning o'tkinchiligi, qarilik va o'zgarishlar haqida o'ylanadi. So'ngra, u uyiga qaytadi va kampiridan o'g'li Hamidilloning xotinini urgani va xotini ota uyiga ketib qolganini eshitadi. Chol bu xabardan g'azablanadi va o'g'lini kelinini olib kelishga, o'zi esa kelinining uyiga borib, vaziyatni o'rganishga qaror qiladi.

Obrazlar:

- Chol (Ota): Kexsa, hayotiy tajribaga ega, oilasiga mehrli inson. U o'zining bolaligini eslaydi, daryoga qarab o'ylanadi va o'g'lining xatti-harakatidan g'azablanadi. Chol oilada adolatni o'rnatishga, kelinini himoya qilishga harakat qiladi.

- Kampir: Cholning xotini, mehribon va erkatoiy ayol. U oiladagi vaziyatdan xavotirda, lekin erining qaroriga itoat qiladi.

- Hamidillo (O'g'il): Xotinkul, xotinini urgani uchun aybdor inson. Uning xatti-harakati otasini g'azablantiradi.

- Jurnalist o'g'il: Otasining pand-nasihatlariga qoyil qoladi.
- To'ng'ich o'g'il: Otasiga mehr va faxr bilan boqadi.
- Kenja o'g'il: Otasining gaplariga hazil aralashtirib, o'ziga xos uslubda munosabat bildiradi.
- Chaman: Otasiga mehrli, erkatoy qiz. U otasining yonida qolishni istaydi.
- Tasvir: Yozuvchi tabiat manzaralarini, cholning xatti-harakatlarini va uyning ahvolini yorqin tasvirlaydi. Bu tasvirlar o'quvchining ko'z o'ngida jonli manzara yaratadi.
- Ichki monolog: Cholning o'y-xayollari, kechinmalari ichki monolog orqali ifodalanadi. Bu o'quvchiga qahramonning ichki dunyosini tushunishga yordam beradi.
- Dialektizm: Yozuvchi mahalliy shevalardan foydalanadi, bu esa asarga milliy ruh va o'ziga xos joziba beradi.
- Kinoya: "U bekorchipolvon yo uxlaydi, yo dilbuzar ko'ratta" jumlasini o'g'ilga nisbatan kinoyani ifodalaydi.

"Ota" hikoyasi - hayotning oddiy lahzalaridan olingan, ammo chuqur ma'noga ega bo'lgan asardir. Yozuvchi keksalik, oilaviy munosabatlar va hayotning qadrlari haqida o'ylantirishga qodir. Hikoyada ota obrazi orqali oilada adolatni o'rnatish, keksalarning hayotiy tajribasiga hurmat bilan qarash va mehr-oqibatni saqlash muhimligi ta'kidlanadi. Hikoya sodda tilda yozilgan, ammo unda chuqur ma'no va badiiy go'zallik mujassam. Nabi Jaloliddin o'zining mahorati bilan o'quvchini o'ylantirishga, his-tuyg'ularini uyg'otishga va hayot haqida teran fikr yuritishga undaydi.

— Bolalar, men sizlarga bir gapni aytmoqchiman. Hayotda har xil vaziyatlar bo'ladi. Ba'zan o'zingiz xohlaganday bo'lmaydi. Lekin shunda ham, odam o'z insoniy qadriyatlarini saqlab qolishi kerak. Halollik, adolat, insof... Bular hech qachon o'z qiymatini yo'qotmaydi. Sizlar el-yurtimizga kerakli insonlar bo'lishingizni xohlayman. Qayerda ishlashingizdan qat'i nazar, o'z vijdoningizga qarshi bormang. Agar shunday yashasangiz, men xursand bo'laman. Mening sizlarga beradigan eng katta maslahatim shu", -derdi Ota.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Urushning davomi: qissa, hikoyalar va roman / N. Jaloliddin. - Toshkent: G'ofur G'ulom nomidagi nashriyot - matbaa ijodiy uyi, 2021. - 336 b.

Hikoyada otaning donishmandligi, oilaviy qadriyatlarga sodiqligi va farzandlariga bo‘lgan cheksiz mehrini ko‘rsatadi. Ota o‘g‘illariga hayotda to‘g‘ri yo‘l tanlash, niyatni yaxshilash, oilaga suyanish va birlikni saqlash kabi muhim maslahatlarni beradi. Hikoyaning yakuni oilaviy dasturxon atrofida yig‘ilish, mehr-oqibatni izhor etish va kelajakka umid bilan qarash bilan yakunlanadi.

### **Xulosa**

Ushbu parcha Nabi Jaloliddinning “Ota” hikoyasining yorqin yakuni bo‘lib, unda oilaviy munosabatlar, niyatning ahamiyati va keksalik hikmati o‘z ifodasini topgan. Yozuvchi o‘z qahramonlarining ichki dunyosini ochib berish, hayotiy qadriyatlarni ulug‘lash va o‘quvchini insoniy tuyg‘ularga chorlash orqali o‘zining badiiy mahoratini namoyon etadi. Nabi Jaloliddinning “Ota” hikoyasi o‘zbek adabiyotining nodir namunalaridan biri bo‘lib, unda syujet va badiiyat uyg‘unligi alohida ajralib turadi. Hikoya keksalik, oilaviy munosabatlar va hayotning qadrlari haqida o‘ylashga undaydi. “Ota” hikoyasi syujet va badiiyatning uyg‘unligi orqali chuqur ma’noga ega bo‘lgan asardir. Yozuvchi oddiy hayotiy voqealarni badiiy mahorat bilan tasvirlash orqali o‘quvchining qalbiga yo‘l topadi va ularni insoniy qadriyatlar haqida o‘ylashga undaydi. Nabi Jaloliddinning “Ota” hikoyasi kompozitsion jihatdan ixcham va mantiqiy tuzilgan. Hikoya bir necha asosiy qismlardan iborat bo‘lib, har bir qism o‘z vazifasini bajaradi va umumiy g‘oyani ochib berishga xizmat qiladi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1.Urushning davomi: qissa,hikoyalar va roman / N. Jaloliddin.-Toshkent: G‘ofur G‘ulom nomidagi nashriyot –matbaa ijodiy uyi, 2021. –336 b.

2.Ulug‘ov Abdulla, “Adabiyotshunoslik nazariyasi”, T.:G‘ofur G‘ulom nomidagi nashriyot –matbaa ijodiy uyi, 2018.